

Roth, Joseph – Het valse gewicht

Geschiedenis van een ijkmeester

Uitgeverij Atlas, 159 pagina's

Vertaald door Wilfred Oranje

Wat prachtig toch dat grote maar toch vergeten schrijvers aan de vergetelheid worden onttrokken. Daardoor kunnen we nu alsnog genieten van het werk van schrijvers als Antal Szerb, Sandor Marai en Joseph Roth. Sinds enkele jaren verschijnt het werk van deze schrijvers met grote regelmaat in nieuwe vertalingen en zonder uitzondering gaat het telkens om heerlijke aanwinsten die een verwoed lezer niet had willen missen. Van Joseph Roth las ik alles wat er tot nog toe verscheen en uit eerdere besprekingen mag men afleiden hoe ik over diens schrijverschap denk. Dit 'sprookje van een eenzame soldaat die roemloos ten onder gaat' is de zoveelste uitdrukking van dat schrijverschap. Op de achterflap wordt Coetzee geciteerd die Roth 'de keizer van de nostalgie' noemt; en Barnard die schrijft: 'Als één schrijver voor mij het oude Europa belichaamt, dan wel Joseph Roth. Wat een droevig genot hem te lezen'.

Joseph Roth verdient postuum de Nobelprijs voor de literatuur. De meeste van zijn romans spelen zich af in de laatste dagen van de dubbelmonarchie, het Oostenrijks-Hongaarse rijk van de Habsburgers. Inderdaad is deze geschiedenis van een ijkmeester een sprookje maar wel een uiterst actueel sprookje. Het vertelt de levensgeschiedenis van een soldaat die de erecodes van de militair zo lang mogelijk overeind tracht te houden tot hij merkt dat ook hij ten prooi valt aan de onzekerheden en twijfels die het eens zo machtige rijk en haar bewoners lijken te overspoelen. Het is het verhaal van het individu dat

langzaam maar zeker waarneemt hoe de idealen van het grote Rijk niet bestand blijken tegen de eigentijdse geschiedenis; hoe roem en glorie verbleken en verschromelen, hoe medemensen steeds minder bereid of in staat zijn kracht te ontfemen aan die samenbindende cultuur, die steeds minder samenbindend wordt; hoe mensen als gevolg van dat amalgaam van processen de horizon steeds dichtter bij henzelf leggen, gemeenschappelijke normen en waarden langzaam maar zeker afleggen en kiezen voor het eigenbelang. Ook onze ijkmeester is een gewone sterveling die niet in staat blijkt zijn eigen lot te bepalen. Het werk van Joseph Roth is bij uitstek doordrongen van dit thema, dit Leitmotiv.

Joseph Roth hanteert een prachtig proza, telkens weer een genot om te lezen. Hij vertelt de verhalen van gewone mensen, burgers uit een samenleving en dat doet hij met grote liefde voor zijn personages, hoe somber hij ook lijkt te zijn over de menselijke soort. De actualiteit is dat je niet aan het einde van het Habsburgse Rijk geleefd hoeft te hebben om doordrongen te zijn van het onvermogen van de mens om een daadwerkelijk vreedzame samenleving te creëren. En zo schildert Roth de levens van mensen van vlees en bloed, mensen die zonder uitzondering voor je gaan leven, met wie je je al heel snel identificeert, mensen waar je van gaat houden, ondanks of juist dankzij hun door Joseph Roth zo treffend verwoorde gebreken en tekortkomingen. Maar het noodlot, het lot is genadeloos en het weerloze individu wordt vaak onevenredig zwaar getroffen. We weten het, we zien het gebeuren, we kunnen het niet keren.

Ik kan werkelijk niet genoeg krijgen van deze Joseph Rot, dat er nog maar veel werk van hem heruitgebracht mag worden. Joseph Rot verdient postuum de Nobelprijs voor de literatuur!

Enno Nuy januari 2005